

Dennen, sparren en taxussen in overvloed, maar tekort aan vrijwilligers voor onderhoud

Particulier pinetumparadijs in Vorden

Wie de Achtkastelenroute in het bosrijke Vorden fietst, komt onherroepelijk langs landgoed De Belten en het gelijknamige pinetum De Belten. In 2019 bekroonde de Nederlandse Dendrologische Vereniging dit belangrijke stuk arboretisch erfgoed, dat enkele zeldzame bomen huisvest.

Auteur: Broer de Boer

De huidige bewoner van het landgoed, Rhijnvis Feith, staat al te wachten bij het hek, dat vrije toegang geeft tot een verzameling van circa 1.000 verschillende conifeerachtigen. Van oorsprong is het de particuliere verzameling van zijn vader, afkomstig uit landen in de hele wereld. In 1974 bracht de familie Feith de verzameling onder in een stichting. 'Dit om de financiële basis voor deze verzameling te vergemakkelijken en de toekomst van het pinetum te verzekeren', zo licht Feith toe. 'Toen vader in 1980 overleed, was er dus een bestuur dat in staat was om de collectie te blijven beheren en verzorgen. Wij zien dit pinetum overigens niet als een museum of attractie; liefhebbers en kenners van bomen kunnen hier veel tijd kwijt en in alle rust genieten van de omgeving. En zoals één van onze vrijwilligers dat zo mooi uitdrukt: wij voelen ons ondergeschikt aan de bomen.'

Verzamelwoede

Toen vader Feith het landhuis van landgoed De Belten bewoonde, kapte hij aan de westzijde van zijn terrein een aantal acacia's. Ter vervanging zocht hij bomen waarvan bekend was dat ze goed gedijen op een arme en droge grond. 'Mijn vader stuitte daarbij op een aantal coniferen, waaronder in eerste instantie *Abies*, *Picea*, *Chamaecyparis* en *Juniperus*', vertelt Feith. 'Wat hem trof, was de grote variëteit in soorten en cultivars. Bomen laten zich immers indelen in families, geslachten en soorten, met daartussen nog talloze natuurlijke en kweekvariëteiten. Dit wakkerde zijn verzamelwoede nog verder aan. Het resulteerde in een open gekapt stuk acaciabos dat hij tot een waar museum omtoverde. Systematisch bracht hij hierin, soort bij soort, alle coniferen onder die hij meenam van zijn vele reizen. Ik weet nog dat we het areaal in de jaren zeventig uitbreidden tot de huidige 1,8 hectare. In de gloriejaren groeiden hier circa

Geen museum, maar een oase van rust voor echte liefhebbers

Recent bekroond door de Nederlandse Dendrologische Vereniging

‘Je ziet duidelijk de tweedeling in het pinetum’

1.500 verschillende coniferen. Indertijd was dit, zo werd verteld, de grootste verzameling in particuliere handen ter wereld.’

Complete catalogus

Bijna ging het Vordense pinetum te gronde aan zijn eigen succes. De geweldige groei van de in de jaren zestig aangeplante bomen maakte het pinetum te gesloten. In de jaren zeventig vond daarom een renovatie plaats. Circa 600 bomen ruimen het veld. Heuveltjes in het terrein verdragen nog steeds waar ooit grote douglassen stonden. Van veel bestaande bomen waren al stekken genomen voor enting op onderstammen. Na te zijn uitgezet op de kwekerij van het pinetum, werden ze later weer in het terrein uitgeplant. Momenteel staan er tegen de duizend verschillende soorten coniferen en andere naaktzadige bomen op het terrein. Welke dat zijn, staan op een actuele lijst.

Feith en zijn vrijwilligers hebben de actuele catalogus in de bezoekersruimte ter inzage gelegd. Je vindt deze ook op drie plaatsen op het terrein, op geplastificeerde kaarten. Dankzij een coördinatenkaart kun je elke boom vrij gemakkelijk vinden; ze zijn allemaal genummerd.

Achtergrond

Al pratend zijn we het imposante toegangshek allang gepasseerd. De wandeling door het pinetum voert ons langs honderden soms oude

naambordjes. Feith: ‘We vermelden hierop naar eer en geweten de details van de betreffende bomen. Door voortschrijdend inzicht bij wetenschappers krijgen bomen soms andere benamingen. Het onderhouden van die naambordjes heeft, gezien het beperkte aantal vrijwilligers, geen prioriteit bij ons.’

Binnen de groep coniferen maken circa zeven families de dienst uit. Die zijn getooid met fraaie namen die alle eindigen met *aceae*, wat ‘achtigen’ betekent. *Taxaceae* zijn dus taxus-achtigen en *Cupressaceae* cypresachtigen. Binnen die zeven voorname families treffen we in totaal zo’n vijftig geslachten en vijfhonderd soorten aan. De geslachtsnaam begint altijd met een hoofdletter en de soortnaam met een kleine letter, bijvoorbeeld *Abies pinsapo*). Het aantal cultuurvariëteiten (‘cultivars’) is legio. Over het algemeen betreft dit door kunstmatige vermenigvuldiging verkregen varianten, die zich als zodanig niet zelfstandig kunnen voortplanten. De sinds 1960 verkregen cultivars hebben, in tegenstelling tot hun oudere collega’s, een korte, meestal Engelstalige aanduiding, bijvoorbeeld: *Chamaecyparis obtusa* ‘Goldspire’. Soms staat er achter een familie- of soortnaam een ‘x’. Daarmee geven we aan dat er sprake is van een hybride vorm, dat wil zeggen een veelal kunstmatige kruising van twee geslachten of soorten, bijvoorbeeld *Pinus x hunnewellii*).

Midden op de foto: de oude douglas die nog resteert uit het oudste pinetumgedeelte

Tijdens de rondleiding wijst Feith op enkele exemplaren, zoals de drie jaar geleden aangeplante *Pinus coulteri*. Hiervan wordt gezegd dat de zware, ronde kegels van een volwassen exemplaar als ze vallen de tuinman kunnen doden, vandaar de bijnaam *Pinus* ‘Widowmaker’. Ook attendeert hij op enkele van de circa twintig *Ginkgo*-soorten.

Perspectiefverbetering

De initiatiefnemer, Feith senior, zette alle coniferen systematisch soort bij soort bij elkaar. Op het terrein zoals het nu is, vinden we die systematiek niet meer terug. Feith: ‘Bij de renovatie van het pinetum aan het begin van de jaren negentig zijn de grenzen tussen de families geslecht. We hebben getracht om in deze collectie tot een “multifamiliale bomensamenleving” te komen. Bomen hebben natuurlijk allemaal hun eigen achtergrond. Door de mengeling hiervan konden we de variatie in kleur en afmetingen in ons pinetum vergroten. Uiteraard doet dit afbreuk aan de overzichtelijkheid, maar het komt het

De jonge Pinus 'Widowmaker' ziet er nog onschuldig uit!

perspectief van het aanzicht ten goede. Overigens hanteren we bij het kiezen van een standplaats van nieuwe aanplant het standaardwerk van Hoey Smit.

Alleen in de hoge bomen kunnen we nog iets van de oorspronkelijke lay-out ontdekken. Hierbij wijst Feith ook op heuveltjes in het terrein: met mos overdekte stobben waar eerder grote douglassen stonden. Als je met de rug naar het toegangshek gaat staan, zie je die tweedeling in het pinetum het duidelijkst. Links, aan de zuidkant, kenmerkt het zich door vele hoog opgaande bomen. Dat is dus het oorspronkelijke, in de jaren zestig ingeplante gedeelte. Een douglas torent er majestueus bovenuit; anders dan je zou verwachten, hebben stormen er nog geen vat op gekregen. Het middelste en het rechtergedeelte (het noorden) is van recentere datum. Feith: 'Daar planten we zelfs nog steeds nieuwe bomen aan, zoals *Tsuga's*. Toen we een aantal volwassen berken verwijderden, omdat die niet in een pinetum thuishoren en bovendien veel water verbruiken, viel de beschaduwning hiervan weg. De *Tsuga's* legden hierdoor het loodje. Hiervoor zijn circa 40 jeneverbessen in de plaats gekomen. In het nieuwste gedeelte van het pinetum valt het oog op een oude *Picea abies* 'Virgata'. Hij is in 2014 omgewaaid. We hebben hem met wortelkluit en al weer rechtop gezet. Spanbanden geven hem nog extra steun en hij is nog steeds vitaal.'

Mag je zo'n pinetum ook als genenbank zien? Daarop antwoordt Feith: 'Jazeker. Van *Pseudotsuga japonica* was in ons land op enig moment nog maar één exemplaar: bij ons! De Universiteit Utrecht heeft stekken genomen en die geënt op een passende onderstam, om zodoende deze soort te behouden. We hebben hier nog iets bijzonders. Echte kenners weten van het verhaal achter *Wollemia nobilis*, een zeldzame boom die in een ontoegankelijke vallei in Australië werd aangetroffen. Hiervan hebben we vijf exemplaren. De boom werd in 1994 gevonden door David Noble, wiens naam dus in de naam van de boom is verwerkt. Deze boom werd onder strikt toezicht vermenigvuldigd. Ik prijs me gelukkig dat ik drie exemplaren heb kunnen bemachtigen in Australië. Helaas gingen twee ervan al gauw dood in de Hollandse winter. Over het andere exemplaar plaats ik in de winter een geklimatiseerde kas. Tegenwoordig is deze boomsoort overigens verkrijgbaar bij het arboretum in Kalmthout in België.' Voor alle zekerheid heeft Feith daarvan ook een tweetal geplant, maar het meest gepassioneerd praat hij over de exemplaren uit Australië die hij adopteerde.

Zorgen om vrijwilligers

De dagelijkse zorg voor het pinetum is thans grotendeels in handen van leden van de familie en een drietal deskundige vrijwilligers. De stichting zou graag nog een aantal vrijwilligers erbij hebben om eens per week de handen uit de mouwen te steken. Toch zijn

De oude *Picea abies* 'Virgata'. Hij viel ter aarde en werd met kluit en al weer rechtop gezet.

er zorgen. Eén hiervan is hoe verder te gaan als het klimmen der jaren zich laat voelen bij de vrijwillige verzorgers. 'Continuïteit van het beheer is geen vanzelfsprekendheid', verzucht Feith. 'Dennen, sparren en taxussen zijn er genoeg, maar er is een tekort aan vrijwilligers voor het onderhoudswerk, zoals boomspiegels en paden bijhouden, planten, maaien, mesten en verzorgen.'

Voor echte liefhebbers is er echter een fantastisch initiatief op het landgoed: een riant vakantiehuis, op nog geen 250 meter afstand van pinetum De Belten. 'Doordat het verstopt is in de bossen, is het een verscholen plekje waar gasten helemaal tot zichzelf kunnen komen', zo licht Feith toe. 'In de maanden april tot en met oktober stelt het pinetum dit huis gedurende meerdere periodes van twee of drie weken ter beschikking aan energieke gegadigden. Dat zijn gasten met groene vingers, die in het pinetum als vrijwilliger willen meedraaien. Vaak zien we ze weer terugkomen voor hulp. Dit jaar zullen we echter wat minder kunnen beschikken over het huisje, omdat er een gezin uit Oekraïne in is ondergebracht.'

Organische bemesting

Wat doen de vrijwilligers verder? Het pinetum beschikt al enige decennia over een eigen waterbron met buizen en een tapsysteem om de bomen van water te voorzien. 'Kleine bomen, jonge aanplant, geven we water met een gieter. Het droge gedeelte, waar het eerst

‘Voor echte liefhebbers is er een fantastisch initiatief op het landgoed’

een bewateringssysteem werd aangelegd, zien we steeds verder verdrogen door verlaging van de grondwaterstand. We geven ook organische bemesting. De bodem is schraal; voldoende humus is daarom van belang. We kregen aanvankelijk als advies om blad van loofbomen onder de boomspiegels aan te brengen.’

‘Uiteindelijk hebben we het advies van DCM opgevolgd: vrijwilligers hebben circa 65 ton DCM Vivimus, een organische meststof, uitgestrooid onder de bomen. Van deze leverancier van organische meststoffen betrekken we jaarlijks ook enkele honderden kilo's DCM Activator voor bemesting. Daartoe bemonstert DCM zo om de twee tot drie jaar de bodem. Activator is rijk aan sporenelementen en dus ook een goede organische meststof bij de aanplant van conifeerachtigen. Ondanks onze goede zorgen moeten we jaarlijks 20 tot 30 bomen verwijderen, omdat ze dood zijn of naar verwachting dood zullen gaan.’

Letterzetter

Net als in Duitsland en in een aantal Nederlandse regio's ontkomen de dennen op landgoed De Belten niet aan de letterzetter. Deze kever, *Dermestes typographus*, doet vooral onder de schors van minder levenskrachtige dennen zijn verwoestende werk. Ook op het 20 hectare tellende landgoed hebben ze een waar slagveld aangericht. Feith: ‘Gelukkig is ons pinetum, omringd door het dennenbos, hiervoor tot dusverre gespaard gebleven. Dat komt

De zeldzame Wollemia nobilis wordt in de winter vertroeteld in een kleine geklimatiseerde kas op het terrein.

doordat er vrij weinig fijnsparren en lariksen in staan. In het bos van het landgoed hebben we circa 700 dennen laten kappen en afvoeren. Dit is gebeurd op advies van de Bosgroep, een coöperatieve organisatie die bossen van landgoederen onderhoudt, wat met name voor kleinere landgoederen een uitkomst is.’

BE SOCIAL
Scan, lees & deel!

Via Uitzending gemist kunt u in het tv-programma Binnenstebuiten een indruk krijgen van pinetum De Belten. Het pinetum is in principe het gehele jaar tot zonsondergang open voor belangstellenden. Voor meer informatie of een rondleiding op verzoek kunt u de site www.pinetumdebelten.nl raadplegen. Het pinetum is gratis toegankelijk, waarbij een vrijwillige bijdrage op prijs wordt gesteld. Voor georganiseerde rondleidingen vraagt de Stichting Pinetum De Belten een vergoeding.